

STAVOVI CRNOGORSKIH GRAĐANA O IDENTITETU

Istraživanje CEDEM-a sa komentarom

In June this year, Matica Crnogorska carried out the fourth public opinion research on the topic of identity views of Montenegrin citizens. This research is a part of the adopted programme policy of Matica Crnogorska the goal of which is to examine once a year the identity views of the Montenegrin public. In this way we create long-term conditions for the analysis and referential evaluation of identity aspects of the modern Montenegrin society.

I Uvodne napomene

Matica crnogorska je tokom juna mjeseca ove godine realizovala četvrto¹ komparativno istraživanje javnog mnjenja na temu identitetskih stavova građana Crne Gore. Ovo istraživanje je sastavni dio dugoročne programske politike Matice crnogorske koja za cilj ima da jednom godišnje ispita identitetske stavove crnogorske javnosti. Time se, osim prikupljanja relevantne komparativne sociološke građe, dugoročno stvaraju uslovi za analizu i referentnu ocjenu identitetskih aspekata savremenog crnogorskog društva.

Istraživanje je, kao i u prethodnim slučajevima, obuhvatilo reprezentativan sociološki i metodološki uzorak na državnom

¹ Matica crnogorska je prvo identitetsko istraživanje javnog mnjenja sprovedla u junu 2010. godine, drugo istraživanje je sprovedeno u martu 2011. godine, dok je treće istraživanje obavljeno u junu 2013. godine.

nivou i bilo je fokusirano na najvažnije aspekte savremenog crnogorskog identiteta. U okviru istraživanja, shodno definisanom komparativnom modelu, ispitivani su stavovi građana prema državnom identitetu, patriotizmu, naciji i nacionalizmu, multikulturalnosti, jeziku, religioznosti i institucionalnoj zaštiti nacionalnog i kulturnog identiteta. Kao i sva prethodna istraživanja i ovo istraživanje javnog mnjenja sprovedeno je uz profesionalnu i tehničku podršku CEDEM-a.

Istraživanje je sprovedeno na osnovu provjerenog upitnika koji sadrži međunarodno standardizovane skale za mjerenje određenih struktura iskazanih stavova ispitanika, dok su dijelom formirana pitanja i ajtemi koji su specijalizovani za ispitivanje specifičnih aspekata koji se tiču crnogorskog državnog i nacionalnog identiteta. Pritom, većina pitanja i ajtema u pripremljenom upitniku su komparativnog karaktera, što znači da smo najveći dio pitanja koristili i tokom istraživanja sprovedenih prethodnih godina, tako da ćemo i ovom prilikom moći da upoređujemo ranije dobijene podatke.

Samo istraživanje je terenski realizovano tokom juna 2014. godine. Uzorak u istraživanju je bio dvostruko stratifikovan sa slučajnim izborom ispitanika unutar popisnih krugova, sa ukupnim brojem od **1045** ispitanika, što obezbjeđuje preciznost na nivou +/- 3,03%, sa intervalom povjerenja od 95% za pojave sa incidencom od 50%. Reprerentativnost uzorka je dodatno obezbijeđena poststratifikacijom koja je urađena na bazi etničke pripadnosti, godina starosti i pola.

Prilog: Struktura uzorka

(1) Pol/Rod

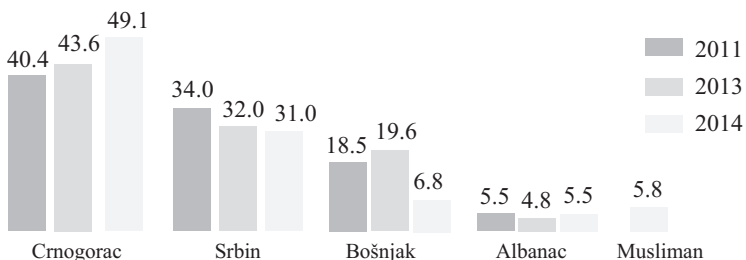
Ženski 51.0

Muški 49.0

(2) Godine starosti

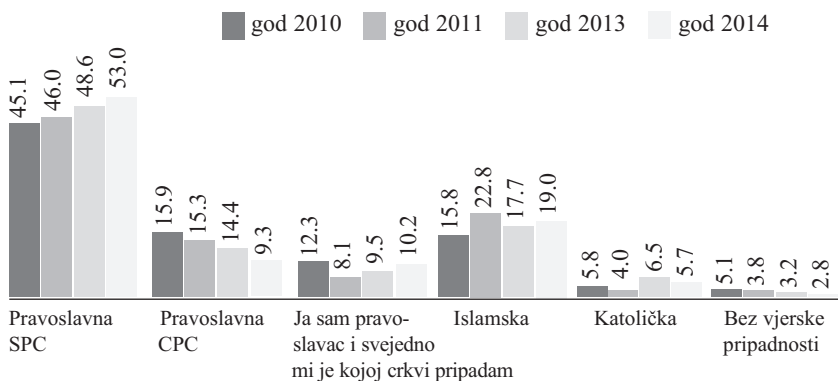
(3) Nacionalna identifikacija

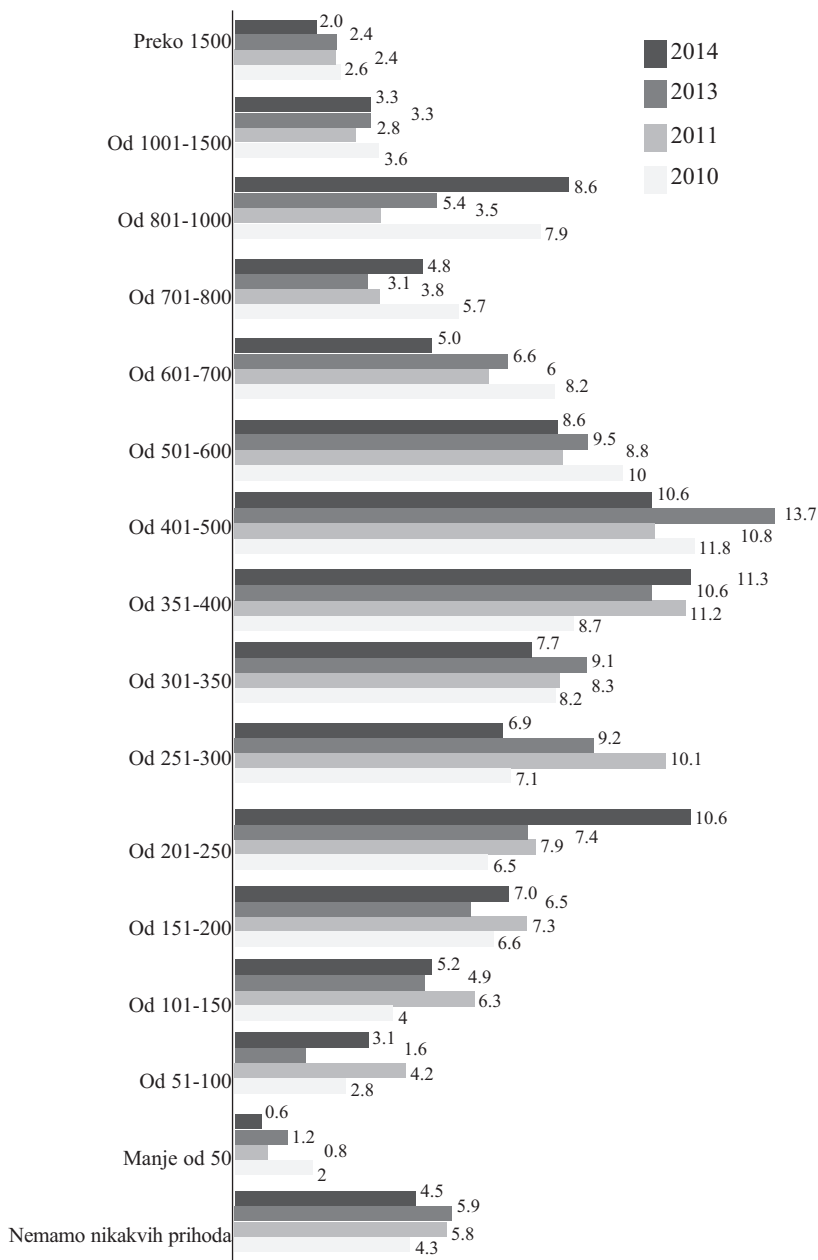
(4) Prebivalište:

(5) Vjeroispovijest

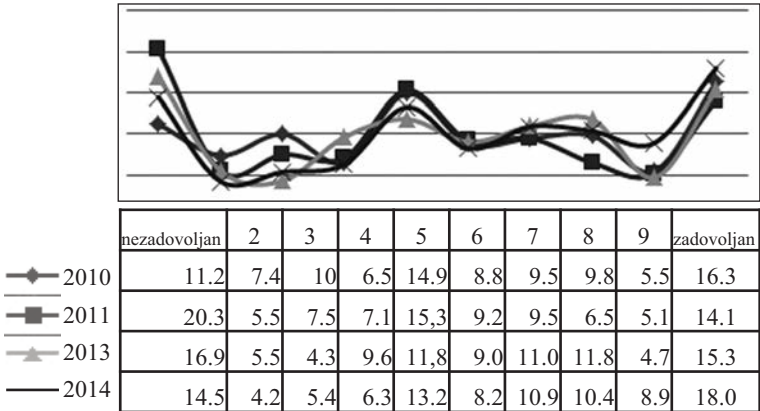
(6) Ukupni prihodi domaćinstva na mjesečnom nivou

II Rezultati istraživanja

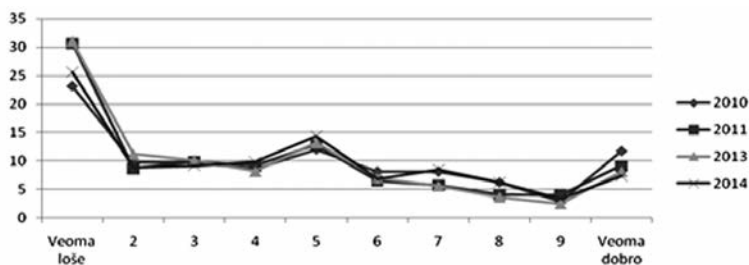
(1) DRUŠTVO

Fig. 1.1. Kad uzmete sve u obzir, koliko ste ovih dana zadovoljni svojim životom?

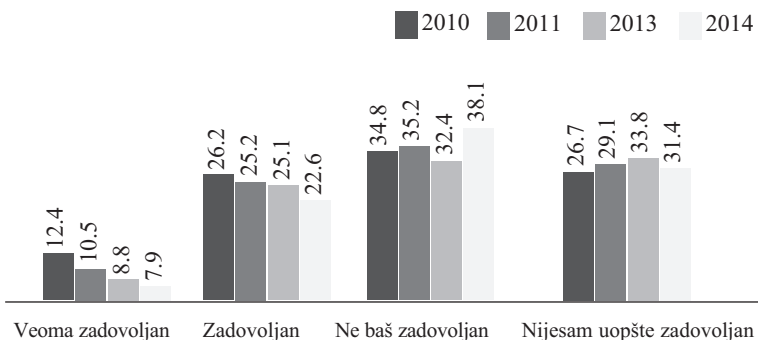
Komentar: Odgovarajući na ovo pitanje građani su generalno ocjenjivali stepen zadovoljstva svojim životom. Za ovu svrhu korišćena je prethodno utvrđena skala od 1 (donja granica nezadovoljstva) do 10 (gornja granica zadovoljstva). Rezultati pokazuju da se krug nezadovoljnih građana kreće oko 24%, zadovoljnih oko 38%, dok preostalih oko 38% građana spada u građane koji iskazuju osrednje (ne)zadovoljstvo. U odnosu na prethodno istraživanje iz 2013. god. smanjen je broj nezadovoljnih građana, dok je broj zadovoljnih građana u porastu, ali u cjelini posmatrano osjećanje značajnijeg zadovoljstva ukupnim životom je, ma kako ga građani percipirali, ipak manjinsko.

Fig. 2.1. Ljudi imaju različito mišljenje o načinu upravljanja našom državom

Komentar: Tradicionalno, i prilikom ovog istraživanja građani su iskazali kritičan stav prema načinu upravljanja našom državom. Većina ispitanika smatra da se državom loše upravlja, pri čemu manje od 25% građana stoji na stanovištu da je politika upravljanja državom dobra i kvalitetna. Dobijeni podaci već godinama u kontinuitetu ukazuju na rezervisanost građana prema upravljačkim kvalitetima vladajuće političke elite. Jednostavno, dominira mišljenje o lošim ili osrednjim dometima vladajuće elite u pogledu kvaliteta upravljanja državom.

1.3. Uopšteno govoreći, koliko ste zadovoljni razvojem demokratije u našoj zemlji?

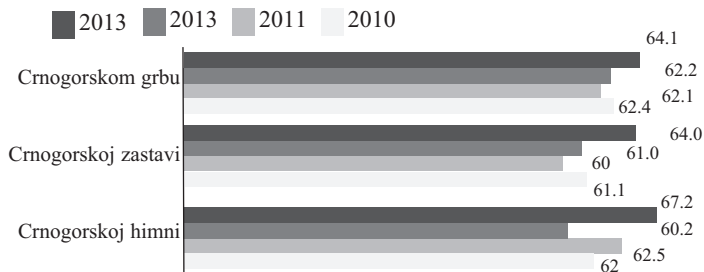
Komentar: Ubjedljiva većina građana (70%) je manje ili više nezadovoljna dostignutim nivoom demokratije u Crnoj Gori. Istovremeno oko 30% ispitanika je izrazilo zadovoljstvo stepenom ostvarene demokratije u Crnoj Gori. I ovo istraživanje pokazuje da je već godinama prisutan kritički odnos javnosti prema stepenu razvoja demokratije u Crnoj Gori. Višedecenijska politička stagnacija koju karakteriše nesmjnjiva vlast i hibernirana opozicija nesumnjivo doprinosi ovakvom stavu crnogorske javnosti. Očigledno je osjećanje hendikepiranosti u pogledu stanja i potencijala crnogorske demokratije.

(2) DRŽAVA

2.1. Kakav je Vaš stav prema državnim simbolima?

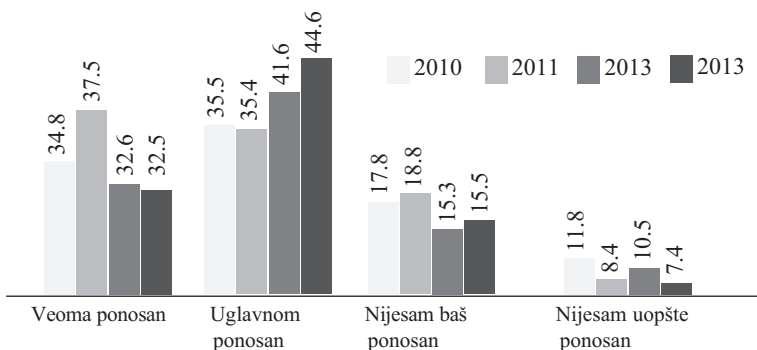
Stav prema:		Veoma pozitivan	Uglavnom pozitivan	Uglavnom negativan	Veoma negativan	Nemam stav
Crnogorskoj himni	jun 2010.	36.4%	25.6%	8.0%	10.8%	19.3%
	mart 2011.	33.4%	29.1%	9.3%	11.8%	16.3%
	maj 2013.	32.3%	27.9%	10.8%	12.0%	17.0%
	jun 2014.	33.0%	34.2%	10.7%	7.9%	14.2%
Crnogorskoj zastavi	jun 2010.	36.0%	25.1%	8.4%	10.0%	20.4%
	mart 2011.	33.9%	26.1%	11.3%	12.6%	16.1%
	maj 2013.	33.8%	27.2%	8.8%	13.2%	16.9%
	jun 2014.	33.2%	30.8%	11.1%	10.5%	14.4%
Crnogorskom grbu	jun 2010.	37.1%	25.3%	6.8%	9.5%	21.2%
	mart 2011.	34.3%	27.8%	10.6%	11.3%	16.0%
	maj 2013.	33.5%	28.7%	8.2%	10.8%	18.8%
	jun 2014.	33.5%	30.5%	10.5%	10.2%	15.2%

Sumarno pozitivan odnos prema simbolima (%):

Komentar: Kao i prilikom prethodnih istraživanja i ovoga puta se pokazalo da postoji stabilna podrška državnim simbolima Crne Gore. Čak su primjetni evidentni pomaci. Naime, između 64% i 67% građana podržavaju državne simbole i prema njima iskazuju nesumnjivo pozitivan odnos. Istovremeno, negativan stav prema državnim simbolima ima svega oko 20% ispitanika.. Konačno, potvrđuje se da državni simboli imaju nespornu podršku značajnog broja građana, čime je ovo identitetsko pitanje sve manje sporno i ne može se smatrati posebno relevantnim u pogledu crnogorskih identitetskih podjela.

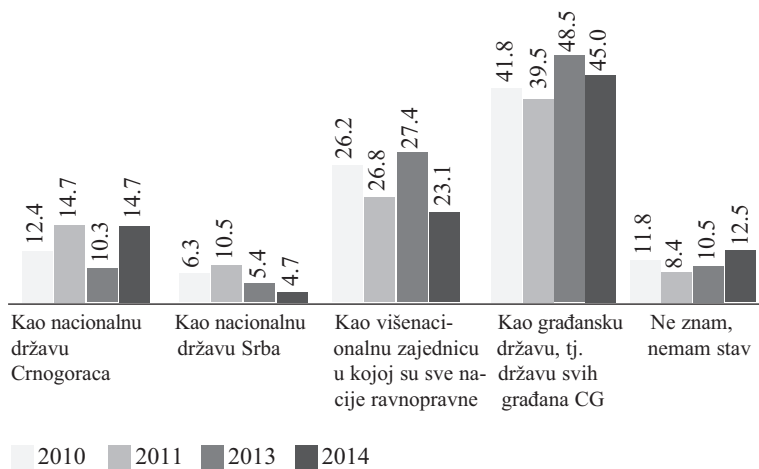
2.2. Koliko ste ponosni na to što ste crnogorski državljanin?

Komentar: I u ovom istraživanju se potvrdilo da se oko 77% građana osjeća ponosnim što su državljani Crne Gore. Istovremeno, svega oko 23% građana ne osjeća bližu privrženost Crnoj Gori. Međutim, spremnost sve značajnije većine građana da

istaknu osjećaj ponosa povodom činjenice što su crnogorski državljani nedvosmisleno ukazuje na dominaciju patriotskih emocija i jasne državotvorne empatije.

2.3. Kako treba definisati crnogorsku državu?

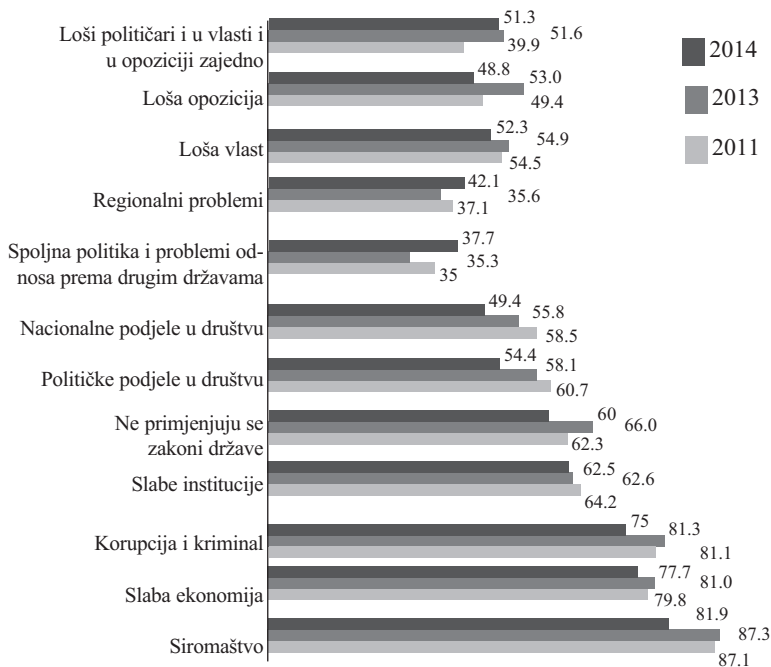

Komentar: Kao i u prošlom istraživanju najveći broj građana podržava ustavno rješenje kojim je Crna Gora definisana kao građanska država (45%). Iako je trend za oko 3% niži nego prošle godine ipak koncept građanske države i dalje ima dominirajući legitimitet. Ideji građanske države suprostavljeni su tvrđi ili mekši nacionalistički koncepti koji zajedno imaju oko 43% podrške, što nesumnjivo predstavlja značajan dio političke javnosti. I ovoga puta se potvrdilo da su mišljenja ispitanika i dalje podijeljena u vezi sa definisanjem političke prirode crnogorske države (ko je nosilac suvereniteta i ko bira vlast – građanin-državljanin ili građanin-nacionalista). Pritom, iako i dalje preovladava nesumnjiva podrška građanskoj državi, što je i aktuelno ustavno rješenje, očigledno je da su prisutne jake nacionalne/nacionalističke tendencije koje ukazuje na snažnu prisutnost komunitarističke/kolektivističke nacionalne ideologije.

2.4. Koja je najveća prepreka napretku crnogorske državu?

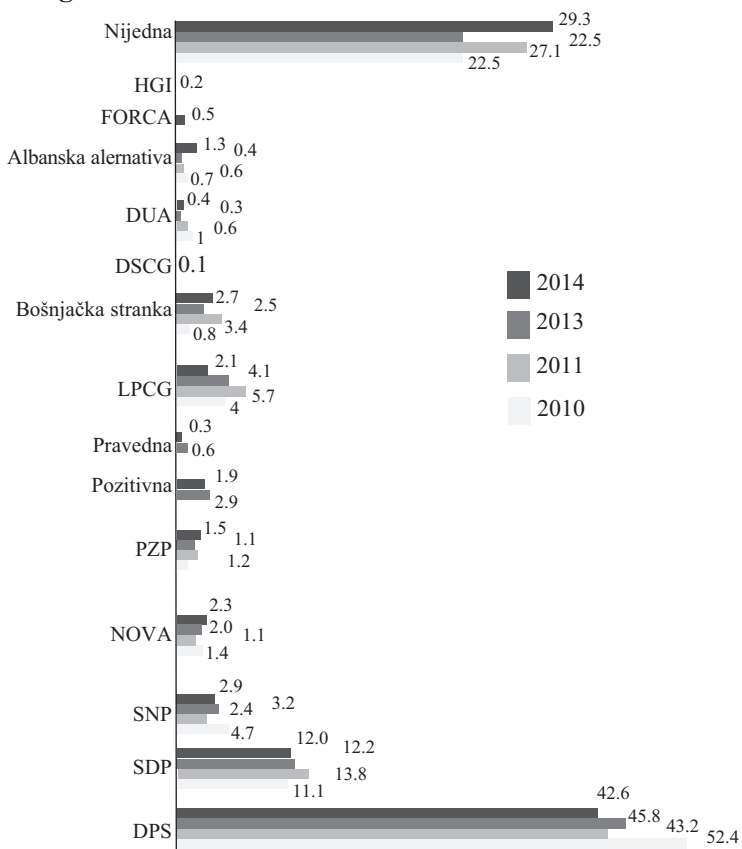
	Ključna prepreka	Ozbiljna prepreka	Više nije nego što jeste	Nije prepreka	Ne znam, ne mogu da procijenim
Siromaštvo	43.50%	38.40%	7.20%	3.70%	7.10%
Slaba ekonomija	37.80%	39.90%	7.90%	4.40%	9.90%
Korupcija i kriminal	42.40%	32.60%	9.60%	3.80%	11.60%
Slabe institucije	30.60%	31.90%	17.10%	7.40%	13.10%
Ne primjenjuju se zakoni države	31.20%	28.80%	16.50%	8.50%	14.90%
Političke podjele u društvu	27.20%	27.20%	19.70%	11.50%	14.50%
Nacionalne podjele u društvu	23.60%	25.80%	20.90%	14.00%	15.70%
Spoljna politika i problemi odnosa prema drugim državama	16.50%	21.20%	23.60%	19.80%	19.00%
Regionalni problemi	20.10%	22.00%	20.70%	18.70%	18.50%
Loša vlast	31.60%	20.70%	16.30%	16.30%	15.20%
Loša opozicija	23.70%	25.10%	19.10%	14.30%	17.90%
Loši političari i u vlasti i u opoziciji	25.10%	26.20%	21.40%	9.00%	18.30%

Najveće prepreke - kumulativno (%)

Komentar: Kao i prethodne godine i ovo istraživanje potvrđuje da su socijalna, ekonomska i pravna pitanja u vrhu prepreka napretku crnogorske države. Građani u značajnoj mjeri (75-82%), smatraju da živimo u državi koja ima slabu ekonomiju, koja je opterećena siromaštvom, korupcijom i kriminalom. Istovremeno, u značajnoj mjeri (oko 60%) građani negativno ocjenjuju kvalitet vladavine zakona i referentnost državnih institucija. Pritom, većina građana smatra da je i aktualna politička klasa prepreka društvenom napretku. Sveukupno gledano, unutrašnji problemi imaju značajan prioritet nad spoljopolitičkim problemima (koji se ne doživljavaju kao bitni problemi). Nema dileme da će razvitak države i društva dugoročno biti vezan za uspješno rješavanje krupnih problema u domenu ekonomije, socijalne politike i pravne države.

2.5. Po Vašem mišljenju, koja partija je najbolji zaštitnik crnogorske nezavisnosti?

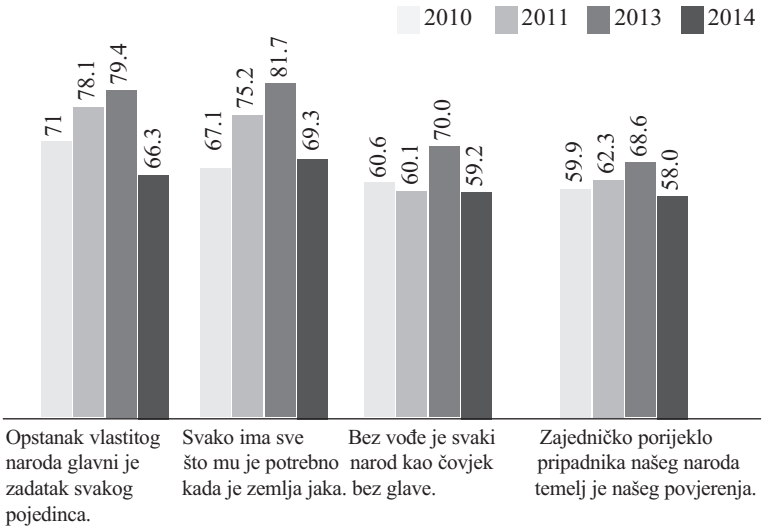
Komentar: Kao i prilikom prethodnih istraživanja većina građana (43%) i dalje smatra da je DPS partija koja je najbolji garant crnogorske nezavisnosti, iako je prisutan konstantan pad percepcije državotvornosti vodeće političke partije (oko 10% za posljednje četiri godine). Istovremeno, vladajući koalicioni partner (SDP) je sa oko 12% druga stranka po snazi koja se prepoznaje kao zaštitnik državne nezavisnosti. Pritom, kao i prethodnih godina, najsnažniji dio crnogorske opozicije (DF i SNP) i dalje ima izrazito slab rejting u pogledu percepcije njihove državotvornosti (svega oko 7%). Za opoziciju je ovakav podatak snažan signal političke slabosti u nastojanjima da sebe preporuči kao dostojnu i relevantnu političku alternativu.

(3) NACIJA

3.1. Tradicionalni nacionalizam

Tvrdnje	U potpunosti se slažem	Uglavnom se slažem	Uglavnom se ne slažem	U potpunosti se ne slažem	Nemam stav
Opstanak vlastitog naroda glavni je zadatak svakog pojedinca.	33.9%	32.4%	9.7%	3.2%	20.8%
Svako ima sve što mu je potrebno kada je zemlja jaka.	35.1%	34.2%	9.3%	2.3%	19.1%
Bez vođe je svaki narod kao čovjek bez glave.	27.8%	31.3%	12.3%	7.7%	20.9%
Zajedničko porijeklo pripadnika našeg naroda temelj je našeg povjerenja.	27.8%	30.2%	13.0%	4.8%	24.2%

Sumarno slaganje sa tvrdnjama tradicionalnog nacionalizma (%)

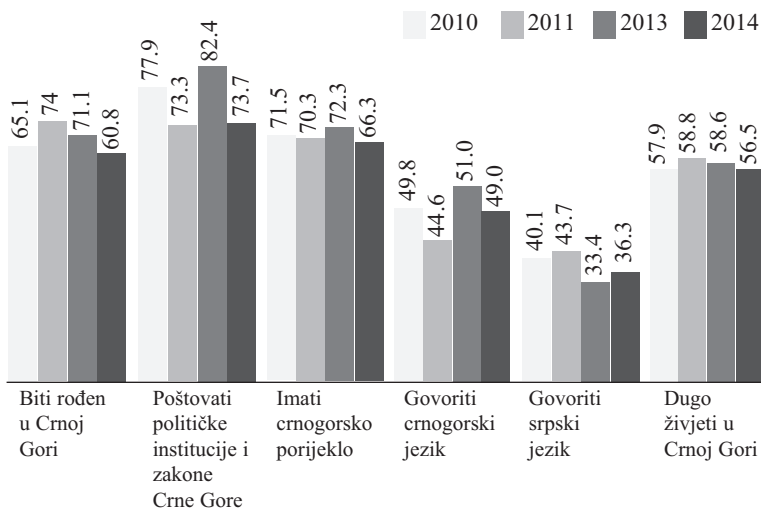

Komentar: I ovoga puta se potvrdilo da dobijeni rezultati ukazuju na dominaciju stavova koji pokazuju relativno snažnu prisutnost osjećanja tipičnih za tradicionalni nacionalizam. To se vidi iz odgovora koji su imali apsolutnu podršku ispitanika u rasponu od 58-70%. Većina ispitanika po načinu percepcije nacionalističkih vrijednosti i razumijevanju pripadnosti široj zajednici potvrđuje dominaciju osjećanja privrženosti nacionalnom kolektivu, nasuprot manjem dijelu građana koji su indiferentni prema komunitarističkoj ideji. Ipak, pokazuje se da su vrijednosti tradicionalnog nacionalizma još uvijek snažno zastupljene u Crnoj Gori, što nesumnjivo smanjuje društvenu moć alternativnih i individualističkih političkih ideja. Savremeno crnogorsko društvo je u značajnoj mjeri privrženo normama tradicionalnog nacionalizma i tom pogledu se ne razlikuje od većine evropskih društava. Potvrđuje se i ovoga puta da svaka politika u Crnoj Gori, a naročito ona koja preferira građansku demokratiju i ideje individualizma, mora imati u vidu stepen i moć tradicionalnog nacionalizma koji je zastupljen kod crnogorskih građana svih vjera i nacija.

3.2. Karakteristike koje opisuju istinskog Crnogorca?

	Veoma važno	Uglavnom važno	Uglavnom nevažno	Potpuno nevažno
Biti rođen u Crnoj Gori	27.5%	33.3%	22.3%	16.9%
Poštovati političke institucije i zakone Crne Gore	37.7%	36.0%	15.6%	10.7%
Imati crnogorsko porijeklo	30.4%	35.8%	18.0%	15.7%
Govoriti crnogorski jezik	24.7%	24.4%	23.6%	27.3%
Govoriti srpski jezik	13.3%	23.0%	30.5%	33.1%
Dugo živjeti u Crnoj Gori	17.5%	38.9%	25.3%	18.3%

Zbirni pokazatelji karakteristika istinskog Crnogorca (%)

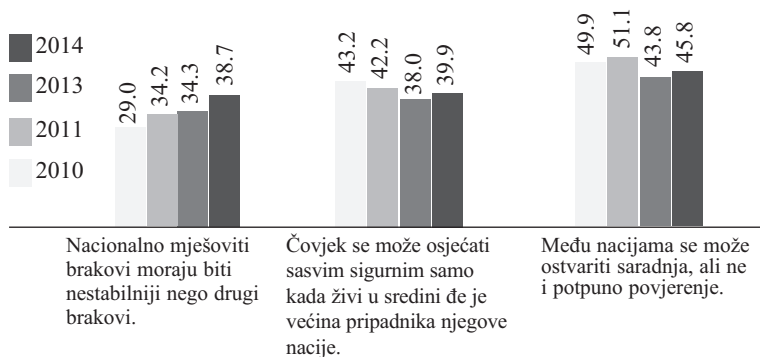
Komentar: Ovim pitanjem se istraživalo shvatanje građana u pogledu razumijevanja ključnih karakteristika savremenog Crnogorca. Ispitanici su i ovoga puta sami dali svoje viđenje savremenog Crnogorca. Pritom, dobijeni rezultati se mogu podijeliti na manjinski stav vezan za jezički identitet (Crnogorac je onaj

koji govori crnogorskim ili srpskim jezikom u rasponu od 49-36% ispitanika) i većinski stav koji je vezan za teritorijalnu pripadnost, rođenje u Crnoj Gori, crnogorsko porijeklo i političko-pravnu lojalnost. Faktori tipični za tradicionalni nacionalizam (porijeklo, rođenje, jezik, teritorija) su i ovoga puta bili snažno prisutni u opisu „istinskog“ Crnogorca. Ali, mišljenje koje se oslanja na ustavno-pravnu i političku lojalnost državi (73,7%) potvrđuje favorizaciju neke vrste ustavnog patriotizma u prepoznavanju savremenog Crnogorca. Istovremeno, pokazuje se da je moderna Crna Gora polarizovana između shvatanja bliskih etničkom/tradicionalnom nacionalizmu i snažnih osjećanja vezanih za favorizovanje ustavnog patriotizma ili političkog nacionalizma.

3.3. Nacionalna isključivost?

	U potpunosti se slažem	Uglavnom se slažem	Uglavnom se ne slažem	U potpunosti se ne slažem	Nemam stav
Nacionalno mješoviti brakovi moraju biti nestabilniji nego drugi brakovi.	17.2%	21.4%	28.3%	17.2%	15.9%
Čovjek se može osjećati sasvim sigurnim samo kada živi u sredini de je većina pripadnika njegove nacije.	14.6%	25.3%	29.1%	16.9%	14.1%
Među nacijama se može ostvariti saradnja, ali ne i potpuno povjerenje.	16.9%	28.9%	24.7%	14.1%	15.5%

Sumarno slaganje sa tvrdnjama koje mjere nacionalnu isključivost (%)

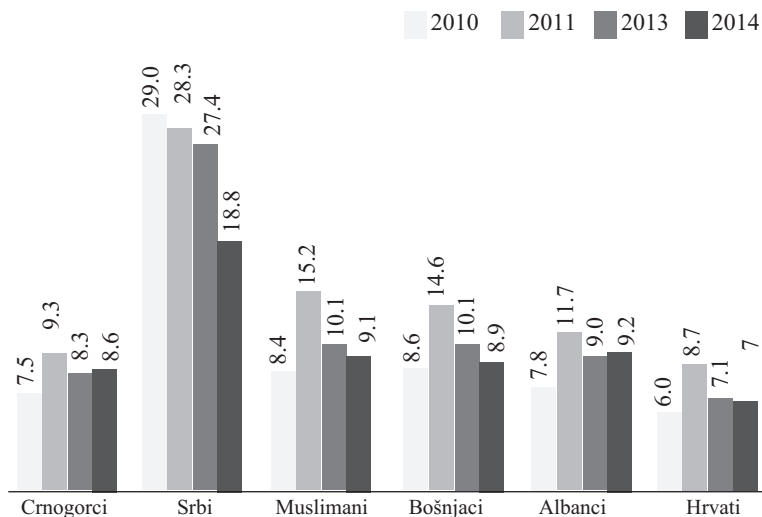

Komentar: Ovim pitanjem je ponovo mjereno stepen nacionalne isključivosti, pri čemu dobijeni podaci predstavljaju ohrabrujući iskorak u pogledu topljenja međunacionalnih distanci. Svi indikatori međunacionalnih rezervi se kreću u granicama manjinskog mišljenja (39-46%). Bez obzira na relativno visok procenat građana koji se zadržavaju u okvirima nacionalnih stereotipa i predrasuda, ipak ohrabruje činjenica da većina građana ne podržava ili je rezervisana prema bilo kojem od oblika ispitivanih nacionalnih isključivosti.

3.4. Stepen ugroženosti nacionalnog identiteta?

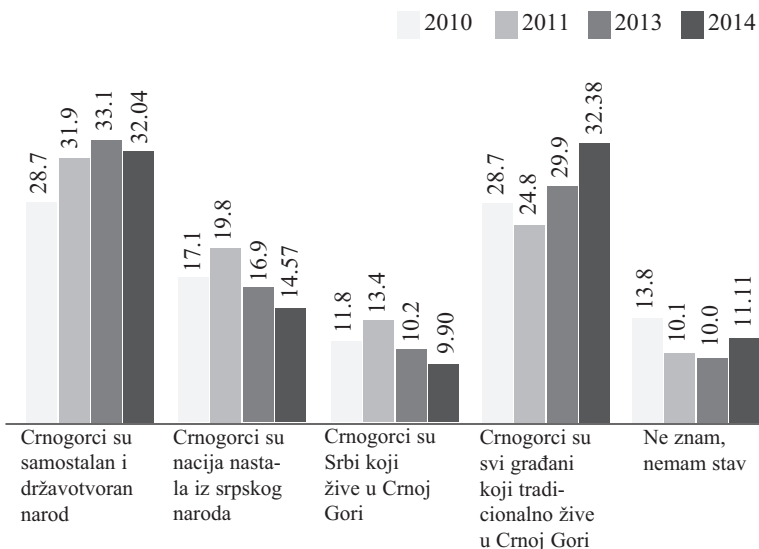
Nacija	Veoma su ugrožena	Uglavnom su ugrožena	Uglavnom nisu ugrožena	Uopšte nisu ugrožena	Ne znam, ne mogu da procijenim
Crnogorci	4.0	4.6	19.9	59.8	11.7
Srbi	8.2	10.6	24.3	42.7	14.2
Muslimani	2.7	6.4	29.0	46.5	15.4
Bošnjaci	2.3	6.6	28.7	46.5	15.8
Albanci	2.3	6.9	25.0	47.4	18.4
Hrvati	2.0	5.0	23.2	47.5	22.3

Suma ugroženosti nacionalnog identiteta (%)

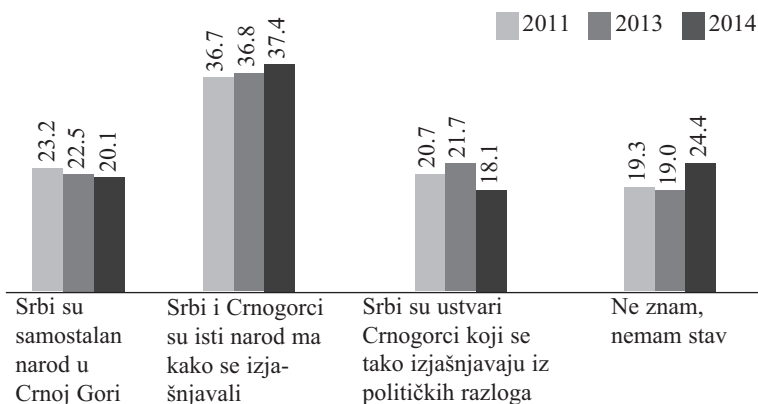
Komentar: Ovogodišnje istraživanje pokazuje da je došlo do pada osjećanja nacionalne ugroženosti. Naročito je značajno da je taj pad snažno prisutan kod Srba (za oko 8%), što uz inače niske indikatore kod ostalih nacionalnih zajednica bitno popravlja ukupno stanje međunacionalnih odnosa u Crnoj Gori. Raduje činjenica da ubjedljiva većina građana odbacuje tezu o postojanju kolektivne diskriminacije bilo koje nacionalne zajednice u Crnoj Gori. Istovremeno, potvrđuje se da nacionalističke teme i nacionalistička politika sve više gube uporište u crnogorskoj javnosti.

3.5. Kako Vi vidite porijeklo Crnogoraca?

Komentar: Ovim pitanjem je ponovo testiran stav ispitanika u vezi sa porijeklom crnogorskog naroda. I ovoga puta su dobijeni stavovi koji su približni prošlogodišnjim rezultatima. Broj ispitanika koji smatraju da su Crnogorci nacionalni Srbi, odnosno da su Crnogorci izdanak srpskog naroda kreće se u rasponu od oko 25%. S druge strane, 32% građana je zauzelo anacionalan stav vezujući Crnogorce za građane koji žive u Crnoj Gori (preferirajući tako državni patriotizam), dok je takođe 32% građana Crnogorce prepoznalo kao samostalan i državotvoran narod. Ostatak ispitanika (11%) se izjasnio da je bez stava. Ipak, i dalje dominira shvatanje Crnogoraca kao dominantno nacionalne zajednice (57%), nezavisno od različitog istorijskog razumijevanja njenog porijekla. Ali, ovoga puta je prisutan skok od oko 3% u odnosu na prethodnu godinu u pogledu definisanja Crnogoraca kao prevashodno građana koji žive u Crnoj Gori. Očigledno je da će se dugoročno shvatanje porijekla Crnogoraca kretati između nacionalnog i političkog, odnosno tradicionalnog i modernističkog (relacija između nacionalnog identiteta i ustavno-pravnog/političkog identiteta).

3.6. Kada je riječ o građanima koji se izjašnjavaju kao Srbi a žive u Crnoj Gori postoje različita mišljenja o njihovom nacionalnom osjećanju. Kakav je Vaš stav o tome?

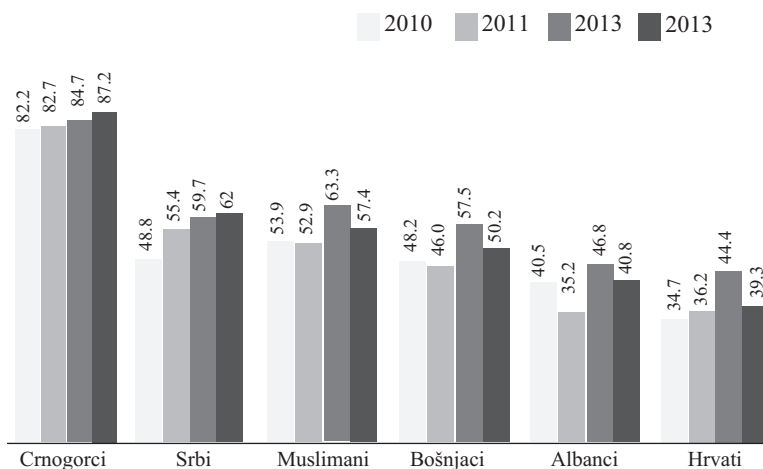
Komentar: Zanimljivo je da odgovor na ovo pitanje u najvećoj mjeri podržava tezu da su crnogorski Srbi i Crnogorci jedan narod (37%), dok istovremeno 18% ispitanika smatra da su Srbi nacionalno Crnogorci, dok 20% građana smatra Srbe samostalnim narodom u Crnoj Gori. Ovi odgovori suštinski potvrđuju da su višegodišnja nacionalna previranja u Crnoj Gori primarno posljedica političkih razloga i uzroka.

3.7. Slijedi lista nacija koje žive u Crnoj Gori a Vi navedite u kojoj mjeri su one privržene državi Crnoj Gori?

	Veoma privrženi	Uglavnom su privrženi	Uglavnom nijesu privrženi	Uopšte nijesu privrženi	Ne znam, ne mogu da procijenim
Crnogorci	59.1%	28.1%	2.3%	1.8%	8.7%
Srbi	23.1%	38.9%	14.2%	9.8%	14.0%
Muslimani	18.7%	38.7%	14.2%	8.1%	20.4%

Bošnjaci	13.6%	36.5%	16.6%	10.4%	22.7%
Albanci	11.0%	29.9%	16.1%	16.4%	26.7%
Hrvati	8.9 %	30.4%	16.1%	14.8%	29.8%

Suma privrženost državi Crnoj Gori (%)

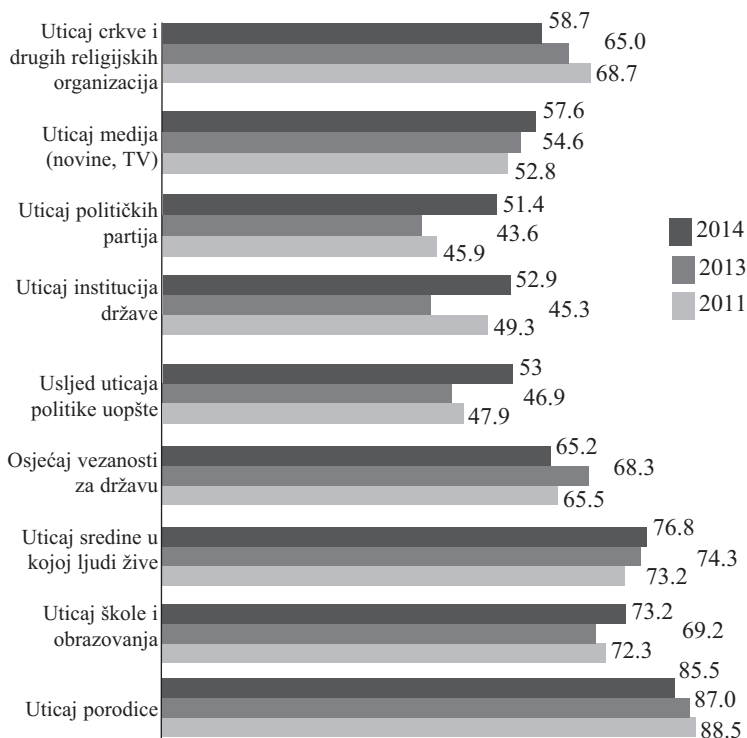

Komentar: I ovoga puta, kao i kod prošlogodišnjeg istraživanja, veliki broj građana je izbjegao da se jasno izjasni, što je u znatnoj mjeri uticalo na rezultate istraživanja. Ipak, u cjelini gledano, nivo „otadžbinske“ privrženosti svih nacija koje žive u Crnoj Gori je zadovoljavajući, jer su negativni emocionalni stavovi prema Crnoj Gori manjinski (u smislu odsustva privrženosti državi). Zadovoljava činjenica da percepcija javnosti ne prepoznaje naciju u Crnoj Gori za koju bi se moglo reći da ima zabrinjavajući animozitet prema crnogorskoj državi. Nema dileme da je nivo višenacionalne privrženosti Crnoj Gori i dalje očigledan i postojan.

3.8. Na osnovu čega ljudi formiraju nacionalno osjećanje?

	Ključno	Važno	Nije baš važno	Nevažno
Uticao porodice	46.0%	39.3%	6.60%	7.90%
Uticao škole i obrazovanja	21.50%	51.70%	15.10%	11.60%
Uticao sredine u kojoj ljudi žive	22.00%	54.80%	11.70%	11.50%
Osjećaj vezanosti za državu	19.80%	45.40%	19.80%	15.00%
Usljed uticaja politike uopšte	13.60%	39.40%	27.00%	20.00%
Uticao institucija države	12.00%	40.90%	25.70%	21.40%
Uticao političkih partija	13.90%	37.50%	26.30%	22.20%
Uticao medija (novine, TV)	17.00%	40.60%	24.10%	18.30%
Uticao crkve i drugih religijskih organizacija	15.50%	43.20%	20.70%	20.60%

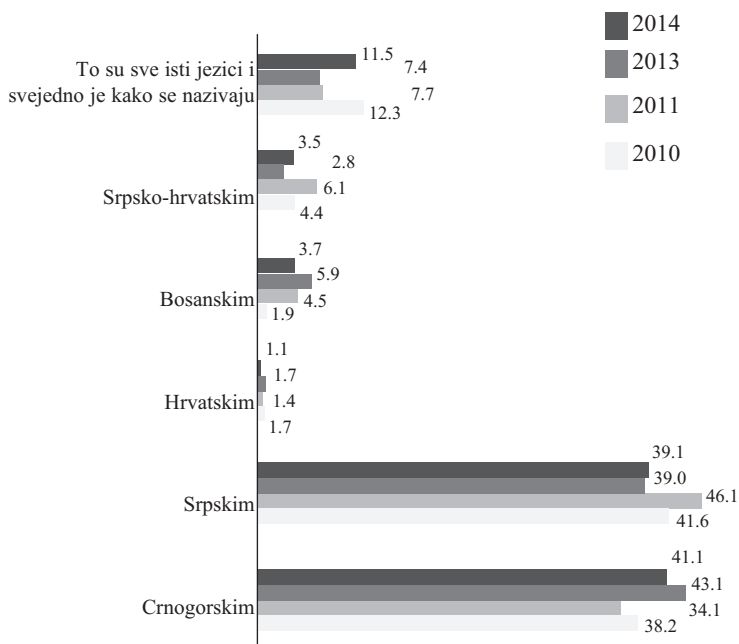
Sumarni rezultati

Komentar: Većina građana (85%) smatra da prilikom formiranja nacionalnog osjećanja odlučujući uticaj ima porodica. Takođe, 73%-76% ispitanika stoji na stanovištu da su sredina u kojoj žive i školski sistem i obrazovanje ključni faktori u definisanju nacionalnog identiteta. Pritom, oko 65% ispitanika smatra da je empatija prema državi takođe relevantna za formiranje nacionalnog identiteta. Ostatak ispitanika u rasponu od 51-59% navodi i druge ponuđene faktore kao izvore nacionalnog osjećanja (crkva, politika, mediji itd.). Konačno, analizirajući sve indikatore, očigledno je da je u Crnoj Gori i dalje presudan porodični uticaj i društveni i obrazovni kontekst u pogledu formiranja nacionalnog identiteta.

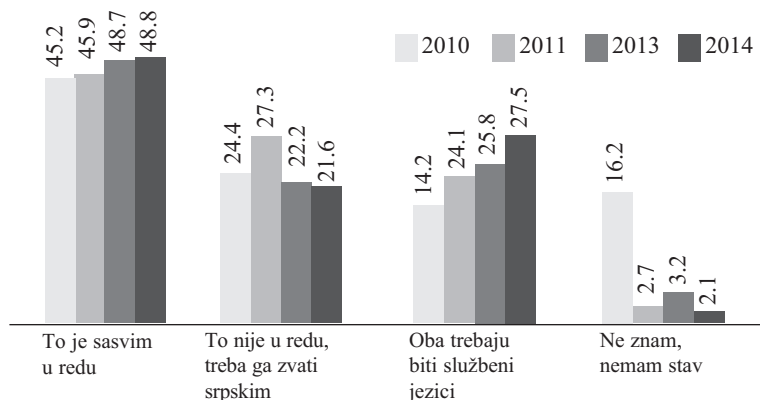
4. JEZIK

4.1. Kojim jezikom Vi govorite?

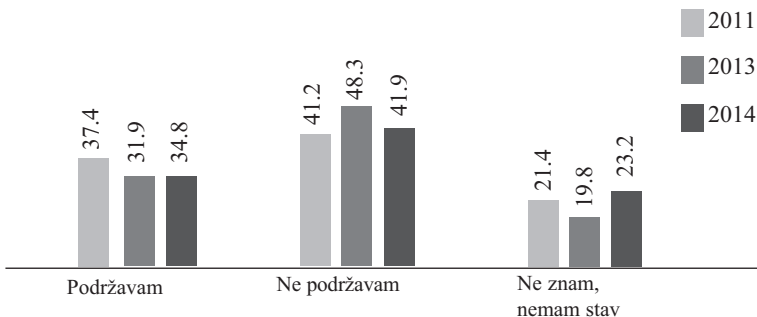
Komentar: Kao i prošle godine i ovoga puta je crnogorski jezik dominantan (41%), dok je srpski jezik na drugom mjestu sa 39% izjašnjenih ispitanika. Ostale jezičke zajednice, uključujući i stav da je naziv jezik nevažan, imaju manjinsku podršku ispitanika. Evidentno je da se nastavlja tijesna „trka“ između građana koji preferiraju naziv crnogorskog jezika i građana koji govore isti jezik ali ga nazivaju srpskim jezikom.

4.2. Ustavom Crne Gore propisan je crnogorski jezik kao službeni jezik u Crnoj Gori. Kakav je Vaš stav o tome?

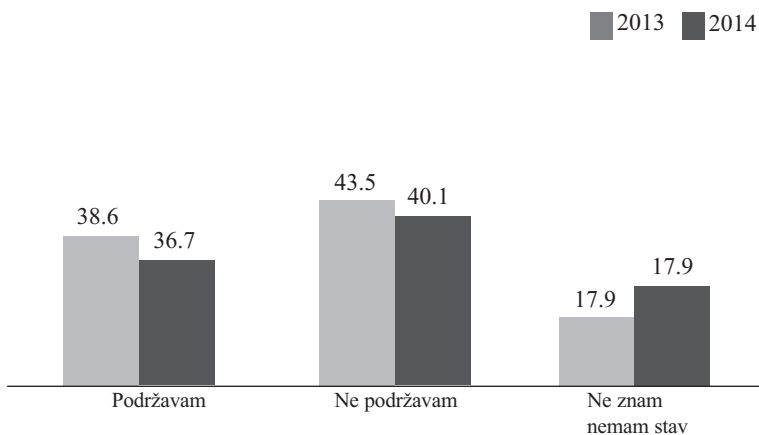
Komentar: Ispitanici su u odgovoru na ovo pitanje ponovo podržali ustavnu normu kojom je crnogorski jezik definisan kao službeni jezik (49%). Kao i prošle godine i sada je evidentno da postoji razlika između ustavno-pravne i političke lojalnosti prema nazivu službenog jezika i broja građana koji tvrde da govore crnogorski jezik (oko 8%). Ovakvi stavovi ispitanika nesumnjivo upućuju na već ranije potvrđenu distinkciju između većine građana koji prihvataju preimenovanje jezika i nešto manjeg broja građana koji podržavaju ukupnu jezičku reformu. Međutim, ipak je realno očekivati da je vrijeme na strani dominantnog utemeljenja crnogorskog jezika.

4.3. Da li podržavate pravopis crnogorskog jezika?

Komentar: U ovom istraživanju je povećan broj građana koji podržavaju pravopis crnogorskog jezika (sa 32% na 35%) Pritom, broj građana koji se ne slažu sa jezičkom reformom je smanjen za oko 6%. Ali, porastao je i broj građana koji imaju neutralan stav prema jezičkoj reformi (3%). Konačno, očigledni su pozitivni trendovi koji upućuju na jačanje podrške reformi crnogorskog jezika.

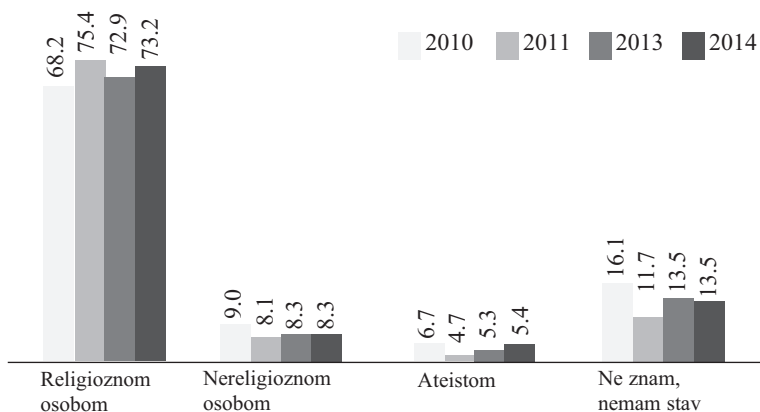
4.4. Da li podržavate aktuelni naziv jezika u školama?

Komentar: Neustavna politička konstrukcija naziva jezika u crnogorskim školama (crnogorski-srpski-bosanski-hrvatski) za sada nema većinski legitimitet. Naprotiv, 40% ispitanika ne podržava aktuelni školski/nastavni naziv jezika, dok 37% podržava ovaj naziv ali je i značajn broj građana koji nema određen stav (18%). U svakom slučaju, očigledno je da će aktuelni naziv jezika u školama ostati i dalje predmet sporenja i nesumnjive neizvjesnosti u pogledu njegove održivosti.

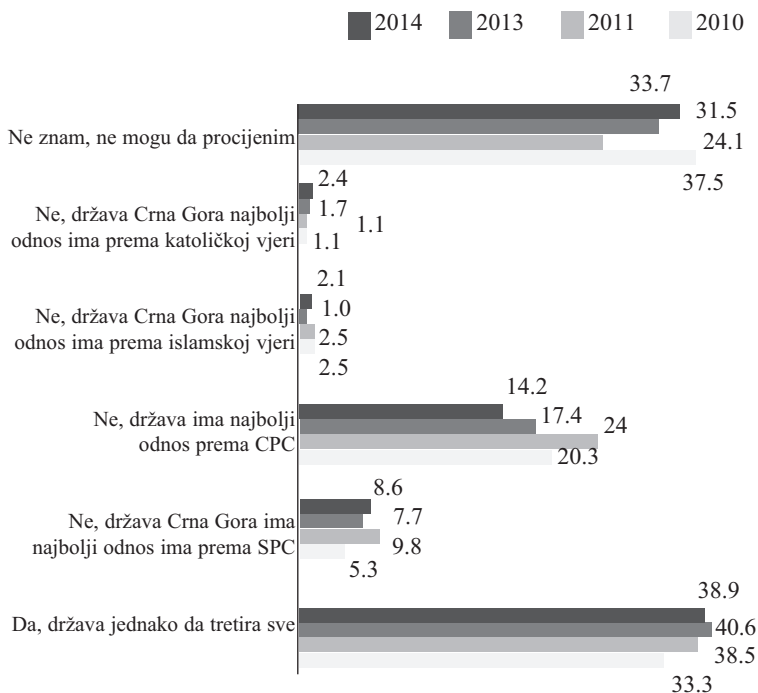
5. RELIGIJA

5.1. Nezavisno od toga da li idete u crkvu/džamiju ili ne, kako biste sebe nazvali?

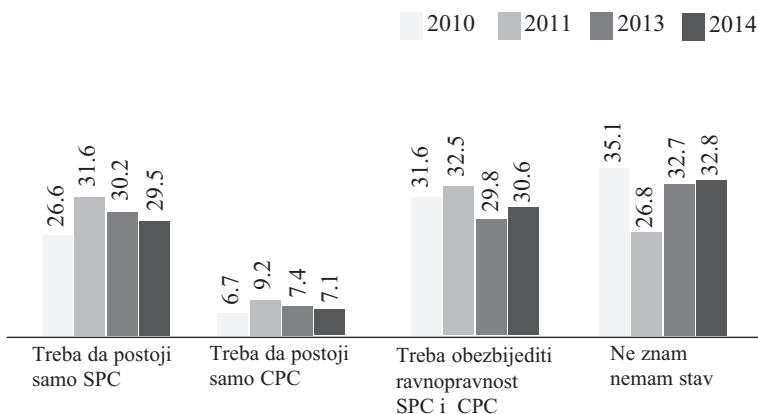
Komentar: Crna Gora je, sudeći po stavovima ispitanika, i dalje zajednica religioznih osoba (73%). Ostatak građana sebe smatra ateistima ili nereligioznim osobama (14%), dok oko 13% ispitanika nema stav. U svakom slučaju formalna religioznost trenutno je dominirajuće osjećanje u Crnoj Gori. Pritom, sasvim je drugo pitanje u kojoj mjeri se može govoriti o vjernicima-praktikantima ili vjernicima koji su odista posvećeni religioznom načinu života, uključujući i iole prisutnije teološko obrazovanje

5.2. Smatrate li da država ima ravnopravan odnos prema svim vjerskim zajednicama?

Komentar: Odgovarajući na ovo pitanje znatan broj ispitanika (34%) nije bio u stanju da procijeni politiku države prema vjerskim zajednicama, što opet govori o priličnom broju građana koji su suštinski nezainteresovani za društveni položaj različitih vjerskih organizacija. Ocjenjujući dobijene rezultate možemo konstatovati da su preostali ispitanici podijeljeni u tri ključne grupe: prva – koja ocjenjuje da je država vjerski neutralna i politički nepristrasna (39%), druga – da država favorizuje Crnogorsku pravoslavnu crkvu (14%) i treća, najmanja – da država ima najbolji odnos prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi (9%).

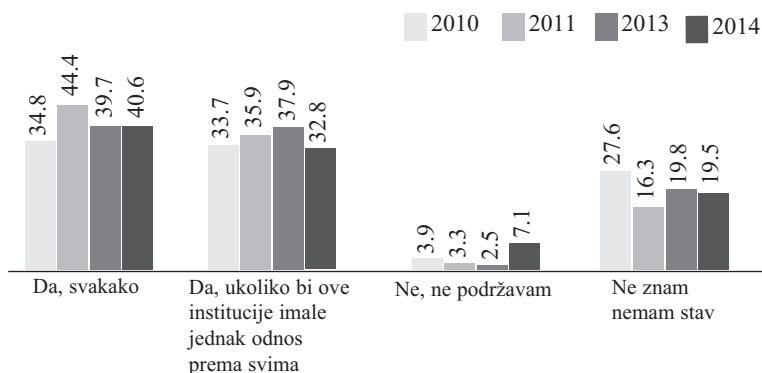
5.3. Kada je riječ o odnosu između SPC i CPC, kakav je Vaš stav?

Komentar: Iako značajan broj građana nema jasan stav povodom ovog pitanja (33%), i dalje ohrabruje činjenica da 31% ispitanika insistira na potrebi ravnopravnosti obje vjerske zajednice. Međutim, priličan broj ispitanika i dalje ostaje pri stavu da SPC treba da ima pravo na ekskluzivan status u crnogorskoj pravoslavnoj zajednici (29%), što je znatno više od broja onih građana koji preferiraju takav položaj za CPC (7%). Ovi podaci nesumnjivo ukazuju na realnu mogućnost vođenja politike koja će insistirati na ekumenskom i jednako-pravnom rješavanju spora između dvije crkve, što uključuje i dugoročno rješavanje trenutno nezavidnog statusa CPC.

6. IDENTITETSKE INSTITUCIJE

6.1. Da li podržavate razvoj i afirmaciju institucija i organizacija koje se naročito bave zaštitom nacionalnog i kulturnog identiteta naroda koji žive u Crnoj Gori ?

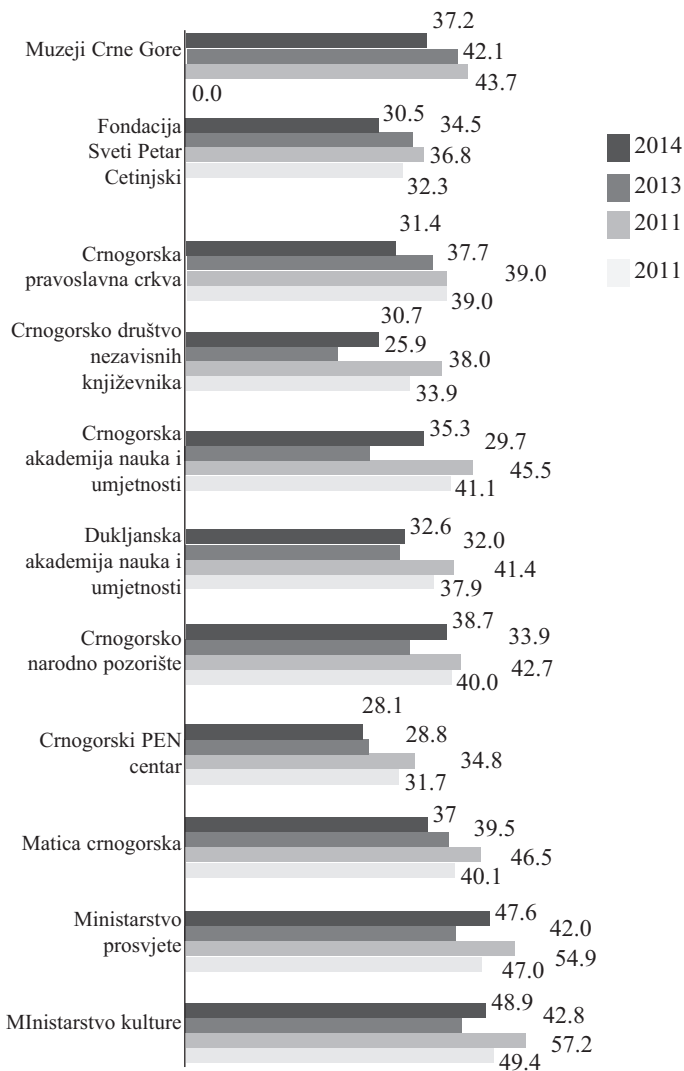

Komentar: Kao i prethodnih godina, na ovo pitanje ubjedljiv broj ispitanika (oko 73%) je odgovorio potvrdno pod uslovom da identitetske institucije ne diskriminišu bilo čija nacionalna ili kulturna prava. Dobijeni odgovor pokazuje pozitivan i tolerantan stav najvećeg dijela ispitanika prema potrebi afirmacije i razvoja multietničkih i multikulturalnih vrijednosti u Crnoj Gori.

6.2. Ocijenite u kojoj mjeri su dolje navedene institucije efikasne u zaštiti nacionalnog i kulturnog identiteta crnogorskog naroda?

	Veoma efikasne	Uglavnom efikasne	Uglavnom neefikasne	Veoma neefikasne	Ne znam
Ministarstvo kulture	14.4%	34.5%	12.4%	8.3%	30.3%
Ministarstvo prosvjete	13.3%	34.3%	13.3%	8.3%	30.7%
Matica crnogorska	10.2%	26.8%	13.8%	8.3%	40.9%
Crnogorski PEN Centar	6.7%	21.4%	13.6%	7.9%	50.5%
Crnogorsko narodno pozorište	10.5%	28.2%	14.6%	7.3%	39.4%
Dukljanska akademija nauka i umjetnosti	9.5%	23.1%	12.2%	10.8%	44.4%
Crnogorska akademija nauka i umjetnosti	8.5%	26.8%	12.6%	10.3%	41.9%
Crnogorsko društvo nezavisnih književnika	7.8%	22.9%	11.6%	8.6%	49.1%
Crnogorska pravoslavna crkva	9.8%	21.6%	11.1%	12.9%	44.7%
Fondacija Sveti Petar Cetinjski	7.7%	22.8%	10.9%	7.4%	51.2%
Muzeji Crne Gore	10.8%	26.4%	10.1%	7.0%	45.7%

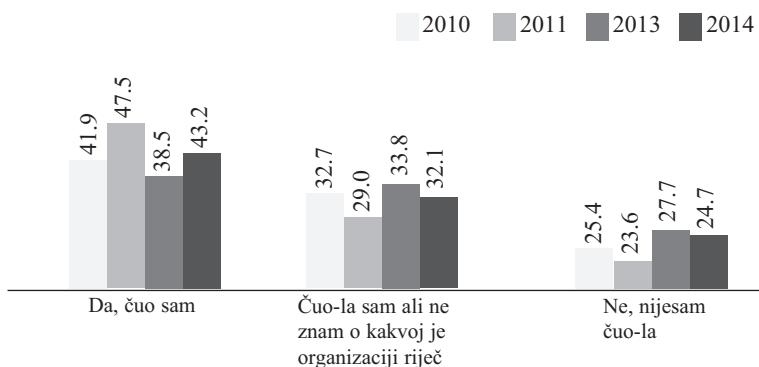
Sumarni komparativni rezultati

Komentar: Ovim pitanjem je ponovo mjerena posvećenost državnih i nacionalnih institucija i organizacija afirmaciji i zaštiti

crnogorskog nacionalnog i kulturnog identiteta. Ispitanici su najveće povjerenje, kao i ranije, dali ministarstvima kulture i prosvjete (oko 48%), ali je primjetan i znatan pad podrške ovim državnim organima (oko 8%). Istovremeno, Matica crnogorska, zajedno sa Muzejima Crne Gore i CNP, je odmah nakon državnih organa prepoznata po značaju za afirmaciju crnogorskog identiteta ali je i u slučaju Matice primjetan pad povjerenja u odnosu na protekle godine. Pritom, kao i tokom prethodnih istraživanja, veliki broj anketiranih građana (od 30-51%) nije bio u stanju da ocijeni značaj i efikasnost testiranih ustanova.

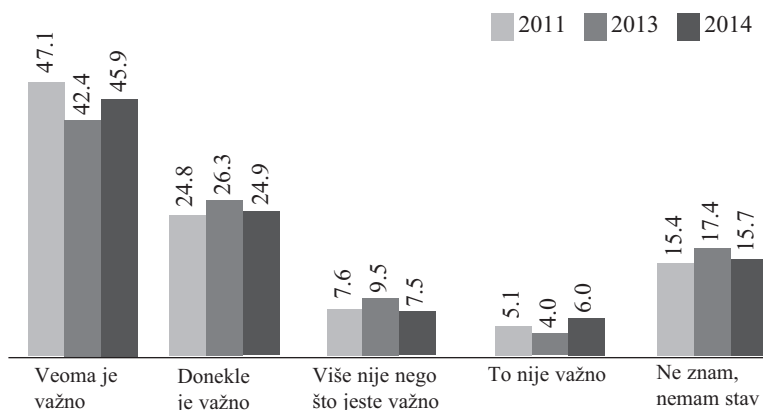
6.3. Da li ste čuli za organizaciju koja se zove Matica crnogorska?

Komentar: Cilj ovog pitanja je bio da se ponovo testira u kojoj mjeri je javnost upoznata sa djelovanjem Matice crnogorske. Za razliku od prethodnog istraživanja, broj građana koji prepoznaju Maticu crnogorsku se smanjio za oko 4%, tako da je ovoga puta

43,2% ispitanika nedvosmisleno istaklo da zna o kakvoj organizaciji je riječ. Istovremeno, i dalje je veliki broj ispitanika (32%) koji ne znaju o kakvoj se organizaciji radi, dok je broj onih kojima nije poznata Matica crnogorska oko 24%. Možemo zaključiti da je nužno snažnije prisustvo Matice crnogorske u široj javnosti i potreba jačanja medijskog djelovanja Matice u narednom periodu. Dugoročno, Matica mora postati prepoznata kao organizacija za koju je ubjedljiva većina građana ne samo čula, već većinska javnost mora nedvosmisleno znati o kakvoj je organizaciji riječ.

6.4. Kada je riječ o našim iseljenicima, koliko je po Vama potrebno održavati i jačati vezu s njima?

Komentar: Ovo pitanje je po treći put postavljeno u cilju testiranja javnosti u pogledu odnosa prema našim iseljenicima. Značaj iseljenika i dijaspore za Crnu Goru je sve veći, pa je samim tim nedopustiva državna politika koja bi se traljavo ili ravnodušno odnosila prema velikom broju naših sunarodnika koji žive širom svijeta. Odgovarajući na postavljeno pitanje oko 70% građana je ocijenilo da je bitno održavati i jačati vezu sa iseljenicima i dijasporom, dok je svega oko 13% građana to oci-

jenilo nevažnim. Ovaj podatak je sam po sebi dovoljan razlog za definisanje aktivne državne politike prema crnogorskim iseljenicima, koja bi u konačnom inkorporirala našu dijasporu u crnogorsku društvenu, ekonomsku i kulturnu zajednicu.

Komentar: **Rade Bojović**